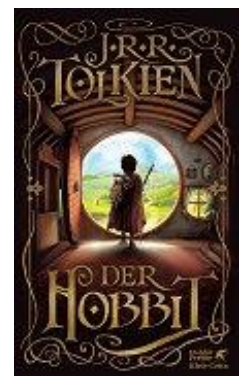
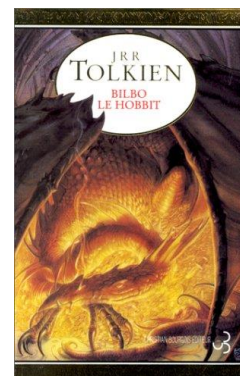
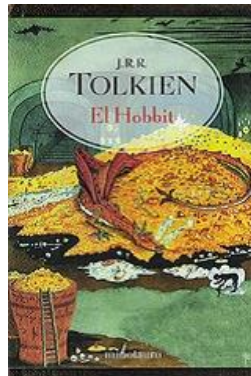
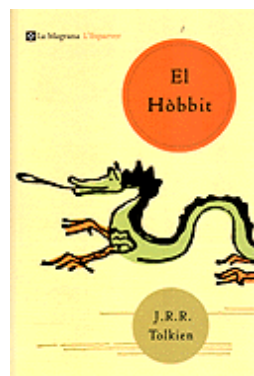
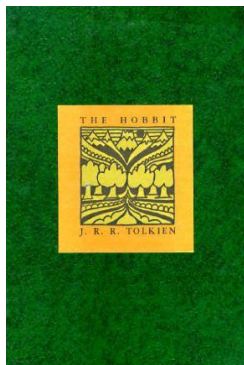

EL HÒBBIT, O VIATGE DE L'ANGLÈS AL CATALÀ

Anàlisi contrastiva dels verbs de moviment

Teresa Graells Farrera

Treball de fi de carrera

Universitat Oberta de Catalunya

Curs 2010-2011

Tutor: Jaume Mateu Fontanals

Consultora: Maite Puigdevall Serralvo

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. ESTRUCTURES QUE IMPLIQUEN DESPLAÇAMENT FÍSIC	7
2.1. Tipologia de Talmy: verbs de marc verbalitzat i verbs de marc satel·litzat	7
2.2. Propostes d'Slobin sobre la manera i el trajecte del desplaçament	9
2.3. El fons	12
3. ANÀLISI DELS VERBS DE MOVIMENT	14
3.1 Elaboració de la taula de verbs	14
3.2. Criteris	14
3.2.1. Dificultat per definir la manera i el trajecte	14
3.2.2. Complementarietat	15
3.2.3. Equivalència entre estructures	17
3.2.4. Els satèl·lits	18
3.3. Gràfics dels resultats	18
4. EL HÒBBIT ANGLÈS I EL HÒBBIT CATALÀ	23
4.1. El títol	23
4.2. Excepcions que confirmen la regla?	25
4.3. Quan es creua el límit	27
4.4. Es perd informació?	29
4.5. Influència de l'original	34
5. CONCLUSIONS	35
6. BIBLIOGRAFIA	38
7. ANNEX	441

La traduction n'a le choix qu'entre traduire le sens ou traduire, vouloir traduire, la forme, à la recherche de l'équivalence formelle. Et dans les limites du signe, le bon sens même veut qu'on privilégie le sens, car il est bien vrai que tout le langage est pour le sens, pour le passage du sens, dans tous les sens.

*(Henri Meschonnic, linguïsta,
traductor i poeta francès, 1932-2009)*

1. INTRODUCCIÓ

Segons el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, traduir és «escriure o dir en un llenguatge allò que ha estat escrit o dit en un altre». Sembla senzill. Només cal conèixer una llengua i l'altra. Ara bé, la cosa es complica des del moment en què sabem que l'estructura del llenguatge que cadascú utilitza depèn de la seva manera de percebre el món i la realitat.

A Europa, la majoria de llengües pertanyen a la superfamília indoeuropea. Aquesta superfamília inclou molts grups de llengües diferents, com les llatines o romàniques (català, espanyol, francès, italià, romanès, etc.), les llengües germàniques (anglès, holandès, alemany...), les llengües eslaves (rus, polonès, txec...), les cèltiques (irlandès, gaèlic escocès, gal·lès i d'altres), les bàltiques (com el letó i el lituà) i molts d'altres grups, així com algunes llengües indoeuropees úniques com el grec, l'armeni i l'albanès. I fora d'Europa, cada continent té també les seves pròpies famílies de llengües.

Aquest treball es centra en les diferències entre dues subfamílies d'origen indoeuropeu: les llengües d'origen llatí o romànic (p. ex., català, castellà i francès) i les llengües d'origen germànic (p. ex., anglès i alemany). I, més concretament, en les diferències que hi ha en la construcció d'expressions que impliquen desplaçament físic.

Com explica Dan Slobin, psicolingüista, catedràtic emèrit de Psicologia i Lingüística de la Universitat de Califòrnia a Berkeley, en una entrevista que li va fer la Universitat de Barcelona arran de la seva visita el novembre de 2010¹,

¹ http://www.ub.edu/web/ub/ca/menu_eines/noticies/2010/entrevistes/danslobin.html

adquirir competència com a parlant d'una llengua determinada requereix aprendre certes maneres de pensar específiques de la llengua en qüestió; és el fenomen que ell anomena *thinking for speaking* (pensar per parlar). A través de tots els estudis que aquest autor ha dut a terme, ha arribat a la conclusió que els parlants de les llengües germàniques, per exemple, no construeixen el discurs de la mateixa manera que els de les llengües romàniques, per posar un altre exemple. O, dit d'una altra manera, citant les seves pròpies paraules «les parts del llenguatge que són més de base, les que aprens quan ets molt petit, canvien la manera com veus les coses».

Dan Slobin ha centrat les seves investigacions en diversos textos literaris en moltes llengües diferents, i ha utilitzat tant textos originals en cada llengua com traduccions. Però potser el seu treball més important és un estudi interlingüístic realitzat a partir de narracions fetes per una gran diversitat de persones de diferents edats i diverses llengües, prenent com a base unes vinyetes sense text sobre les aventures d'un nen i una granota. I a partir d'aquestes narracions ha analitzat les diferències en la tipologia de cada llengua. Aquests textos constitueixen una font de dades perfecta per fer una anàlisi interlingüística sense interferències, ja que no hi ha un text «original» i la situació descrita és exactament la mateixa en totes les llengües.

Pel que fa a les traduccions, Slobin (2005:13) creu que el seu ús en estudis d'aquest tipus constitueix una prova rigorosa de les capacitats de cada llengua, tot i que sempre dins dels límits de la capacitat de cada traductor, és clar. D'altra banda, però, cal tenir en compte que el traductor sempre té tendència a voler expressar tot el contingut del text original, i fins i tot a aportar dades que en la llengua de destinació es poden deduir i que en una situació que no fos de traducció no s'aportarien explícitament. Com diu González Escolano (2001:6), quan es tradueix de l'anglès al català hi ha una tendència a focalitzar en la llengua de destí trets com la manera del desplaçament en expressions que, en anglès, no tenen la manera focalitzada. Moltes vegades en català la manera es pot deduir pel context. I, pel que fa al trajecte, sovint, per mimetisme amb l'anglès, s'utilitzen verbs neutres que requereixen un complement per indicar el trajecte, quan en

català disposem de molts més verbs que ja tenen el trajecte lexicalitzat. Com diu aquest mateix autor, les diferents tipologies que mostren les llengües germàniques i les llengües romàniques impossibiliten que la traducció sigui cent per cent fidel, però això no hauria de servir d'excusa per allunyar-se gaire del text original. Cal «mantenir la genuïnitat del català en el text d'arribada sense sotmetre's al pes de l'anglès a l'hora de traduir les escenes de desplaçament físic».

De totes maneres, exceptuant l'ús d'experiments com el de la «granota», la traducció és l'única manera de poder comparar la descripció d'una mateixa situació en dues llengües diferents. Dan Slobin ha basat una gran part dels seus estudis en el capítol sisè de l'obra de J. R. R. Tolkien, *The Hobbit*, que conté una gran quantitat de verbs de moviment, i les seves traduccions a diverses llengües germàniques i romàniques. En aquest treball s'ha utilitzat també aquest text i la seva traducció al català (*El Hòbbit, o viatge d'anada i tornada*), realitzada per Francesc Parcerisas, juntament amb les traduccions castellana, francesa i alemanya, per tal de fer una anàlisi de les tendències d'aquestes llengües i comentar alguns dels casos més peculiars. La finalitat principal és, d'una banda, veure si en la traducció a les diverses llengües es perd informació respecte de l'original en anglès i, d'altra banda, detectar el grau d'influència de la llengua d'origen en la traducció. Ha de quedar clar, però, que en cap moment es pretén valorar la qualitat de les respectives traduccions. Ni tan sols de la catalana. Simplement s'utilitzen com a recurs per analitzar les tendències de cada llengua.

Pel que fa a la metodologia, en primer lloc es descriu l'estat de la qüestió general en relació amb les estructures de moviment que impliquen desplaçament físic, prenent com a base principalment els estudis de Leonard Talmy i Dan Slobin. Després, s'ha elaborat una taula amb les estructures de moviment que apareixen tant al text original en anglès com a les traduccions esmentades, amb els gràfics corresponents, per tal d'avaluar quantitativament els verbs i marcar les tendències de les llengües en qüestió. Més endavant es comenten alguns casos prototípics i d'altres de més peculiars que no compleixen la «norma», i se n'extreuen algunes

conclusions tant pel que fa a la pèrdua d'informació en la traducció com sobre la influència de l'original en les estructures escollides pels diversos traductors.

2. ESTRUCTURES QUE IMPLIQUEN DESPLAÇAMENT FÍSIC

D'entrada, recordem que els verbs de moviment poden tenir dues funcions diferents. Es poden utilitzar en estructures que impliquen desplaçament físic del subjecte i en estructures que s'anomenen d'extensió. Alguns exemples d'aquestes darreres serien: «el rierol descendia cap a les terres baixes» o bé «l'ombra de les serralades s'allargassa creuant el seu camí», o encara «el camí s'enfila muntanya amunt». En aquests casos el verb de moviment no implica el desplaçament del subjecte, sinó que indica només l'espai que aquest ocupa. En aquest treball ens centrarem només en els verbs de moviment que impliquen desplaçament físic del subjecte.

2.1. Tipologia de Talmy: verbs de marc verbalitzat i verbs de marc satel·litzat

Les escenes de moviment estan constituïdes per diversos conceptes. Leonard Talmy (1985) va classificar els components «fusionats» en l'estructura semàntica del verb de la manera següent. D'una banda, tenim els components centrals de l'acció, que són la figura (el personatge o objecte que executa el moviment), el fons (constituït per l'entorn per on es mou la figura), el moviment (l'acció de desplaçament que fa la figura) i el trajecte (la direcció en què es mou la figura). D'altra banda, hi ha els components opcionals de l'acció, que són la manera (la forma com s'executa el moviment) i la causa (la raó per la qual es desplaça la figura). Alguns d'aquests conceptes s'expressen de manera diferent en les llengües d'origen germànic i les llengües d'origen romànic.

Leonard Talmy (1985, 1991) ha treballat aquesta qüestió des de dues perspectives diferents. Primer la pregunta que es plantejava era quin component semàntic expressava el verb principal, si la manera o el trajecte. Més endavant, va adoptar una perspectiva morfosintàctica, i aleshores la qüestió era com està codificat el trajecte dins l'oració, si en el verb o en forma de satèl·lit.

Es dedueix, doncs, que hi ha dues maneres de comparar l'expressió del desplaçament en cada llengua: esbrinar com s'expressa la manera del moviment i esbrinar com s'expressa el trajecte. El trajecte és l'element bàsic del desplaçament. Sense trajecte no hi ha desplaçament. Per tant, és obligatori, tot i que es pot expressar mitjançant el verb o mitjançant un satèl·lit o complement. La manera, en canvi, és opcional i es pot referir a aspectes generals (*caminar, córrer, volar...*) o a característiques més particulars com *arrossegar-se, lliscar*, etc.

Talmy (1991) va establir una dicotomia tipològica que dividia les llengües en llengües de marc verbalitzat i llengües de marc satèl·litzat. D'una banda, les llengües que s'anomenen de marc verbalitzat són aquelles en què amb la informació semàntica que ens donen els verbs de moviment ja ens indiquen el trajecte que implica el desplaçament (p. ex. *entrar, sortir, pujar, baixar...*). És el tipus de verb que solen utilitzar les llengües romàniques, com el català, el castellà o el francès, i en aquestes llengües la manera se sol indicar amb un element independent, un adverbi o un gerundi, per exemple.

El nen [figura] va sortir [moviment + trajecte] corrent [manera]

L'altre grup és el de les llengües de «marc satèl·litzat», que es caracteritzen per la necessitat de complementar el verb de moviment amb un «satèl·lit», que sol ser una preposició o un adverbi que marca la direcció o trajecte (p. ex. *go in, go out, go up, go down...*). En aquest cas el verb per si sol no aporta cap significat sobre el trajecte. És típic de les llengües d'origen germànic, com l'anglès i l'alemany entre d'altres. Aquests verbs poden portar implícita la informació sobre la manera com es realitza el moviment.

The boy [figura] ran [moviment + manera] out [trajecte]

En aquesta dicotomia lingüística de les estructures que impliquen desplaçament es basen la majoria dels estudis sobre els verbs de moviment.

2.2. Propostes d'Slobin sobre la manera i el trajecte del desplaçament

Tot i que Dan Slobin (2004:5) defensa el fet que les llengües difereixen sistemàticament en la manera com analitzen i descriuen la realitat, també reconeix que aquesta dicotomia entre marc verbalitzat i marc satel·litzat només és una part d'un sistema molt més complex en el qual intervenen també les pràctiques culturals a més de les característiques morfosintàctiques i el lèxic.

Sembla demostrat que les llengües de marc satel·litzat contenen molta més informació sobre la manera del moviment que les de marc verbalitzat (Slobin 1997:454), ja que aquestes darreres normalment no inclouen aquesta informació en el mateix verb i necessiten un element independent, perquè el verb ja està saturat amb la informació sobre el trajecte. En canvi, com que les llengües de marc satel·litzat indiquen el trajecte amb altres partícules, el verb queda lliure per expressar la manera.

Però, com explica Slobin (1996:214), el castellà també té verbs que són neutres pel que fa al trajecte (p. ex. *ir, andar*), i alguns porten implícita la manera de moviment (p. ex. *andar, correr*). I fins i tot alguns verbs tenen «satèl·lits», i posa com a exemple *correr abajo*. També Francine Melka, citada per Cuartero (2005), s'ocupa d'aquesta qüestió pel que fa al francès. Segons aquesta autora, tots dos tipus de llengües tenen verbs que es comporten d'acord amb el patró que no seria típic. Totes dues tenen verbs que indiquen moviment i trajecte (*Il est entré / Il est sorti; He entered the room / He descends from the mountain top*) i verbs amb components de moviment i manera (*boiter, boitiller, bondir, chevaucher, cheminer*, etc.). Aleshores per què s'utilitzen tan poc? Segons Slobin (1996:212), només un 51% dels verbs anglesos de manera es tradueixen al castellà per verbs de manera. És obvi, doncs, que hi intervenen també altres factors com poden ser les tendències culturals o altres factors tipològics característics de cada llengua.

Un d'aquests altres factors que diferencia les dues famílies de llengües i que influeix en l'expressió de la manera és, segons Slobin (1997:441, 2004:7), el fet de creuar un límit (*boundary-crossing*). Una característica de les llengües de marc

verbalitzat és que el fet de creuar un límit en l'espai es concep com un canvi d'estat, i, en aquestes llengües, els canvis d'estat requereixen un predicat diferent. Si es vol afegir informació sobre la manera en aquestes construccions cal una construcció subordinada. En canvi, en anglès, es poden fer servir els satèl·lits tant per canviar de lloc com per canviar d'estat en general. Per exemple, en anglès es pot dir *He ran into the house*. S'ha creuat el límit de la porta d'entrada. Per tant, en català no podem dir *Va córrer a dins la casa*, o, en tot cas, no tindria el mateix significat. Hem de canviar l'estructura i dir *Va entrar a la casa corrent*. Un altre exemple seria *He kicked the door shut*, que implica un canvi d'estat. En català es traduiria per *Va tancar la porta amb un cop/d'una puntada de peu*, per exemple, on el canvi d'estat s'indica amb el verb principal i la manera o la causa mitjançant un complement.

Aquesta limitació que implica «creuar un límit», ha fet que les llengües de marc verbalitzat hagin desenvolupat una tendència a construir frases independents per a cada segment d'un desplaçament complex (Slobin, 1996:217). Però com que aquest fet de vegades impedeix descriure una acció amb prou fluïdesa, una opció que tenen els parlants d'aquestes llengües és limitar el nombre de detalls que donen sobre el trajecte si no són imprescindibles per a la comprensió del missatge. I aquestes «omissions» se solen compensar amb l'ús de més construccions adverbials per descriure la manera, i més descripcions del fons per ajudar el lector a deduir el trajecte. Tot això és el que marca l'estil de cada llengua.

Per tant, la necessitat d'utilitzar un verb que indiqui el trajecte per expressar els desplaçaments que creuen un límit no impedeix en absolut que s'expressi la manera, encara que sigui mitjançant una construcció subordinada. Però, a través dels estudis que Slobin ha dut a terme, ha comprovat que aquest recurs no s'utilitza gaire sovint. L'explicació que hi veu és que això carrega molt la frase, i normalment es dóna prioritat a la fluïdesa de la construcció i s'omet la manera si no és que es tracta d'un aspecte primordial de la narració. Aquesta teoria és defensada també per González Escolano (2001:4), segons el qual, a l'hora de traduir, la creació d'aquesta construcció subordinada implica una focalització de

l'element que expressa la manera que en l'original anglès es trobava entelat, i, a més, fa que l'oració sigui menys àgil. Per aquest motiu molts autors deixen que sigui el lector qui dedueixi la manera del desplaçament.

A partir d'aquí, Slobin (1996:217) ha arribat a la conclusió que, si en una llengua determinada és més fàcil codificar la manera, es codificarà més sovint, i amb el temps això farà que els parlants d'aquesta llengua elaborin aquesta especificitat semàntica de manera i posin més atenció a aquest element de significat que a d'altres. I, al contrari, en les llengües que requereixen recursos addicionals per expressar la manera, els parlants tenen tendència a ometre formalment aquest element i recorren més sovint a la capacitat de deducció de l'interlocutor o lector. És la teoria del *thinking for speaking* (pensar per parlar) que ja hem esmentat a la introducció.

La conclusió és que en les llengües de marc satel·litzat és més fàcil expressar la manera i per tant, s'expressa més sovint. En les llengües de marc verbalitzat només s'expressa quan es considera essencial per al text.

Passa el mateix amb la descripció del trajecte. Slobin (2004:17) reconeix que hi ha tota una sèrie d'elements que van més enllà de la divisió entre verbs i satèl·lits. En principi, en les llengües de marc verbalitzat també hi ha menys descripció del trajecte i més descripció del fons. Segons Slobin, el motiu és el mateix. En les llengües de marc verbalitzat els trajectes complexos s'han d'expressar amb verbs diferents, mentre que en les de marc satel·litzat un sol verb pot portar diversos satèl·lits que impliquen diversos trajectes. I aquest fet influeix en l'estil de les narracions. Per tant, els autors de les llengües de marc satel·litzat segmenten un esdeveniment en components més llargs i poden «compactar» diversos components de trajecte en una sola frase. En canvi, com explica Slobin (1997:448), els autors de les llengües de marc verbalitzat han desenvolupat un altre estil que obliga a utilitzar més verbs de moviment per codificar el trajecte. I no totes les llengües donen la mateixa importància a la informació sobre el trajecte encara que sigui obligatòria. Hi influeixen diversos factors lèxics, morfosintàctics i culturals.

Un exemple paradigmàtic que Slobin (2004:17) utilitza per expressar aquesta diferència entre els dos tipus de llengües, extret de l'experiment que va fer amb les vinyetes sense text sobre les peripècies d'un nen i una granota, és:

The frog crawled out of the jar and through the window into the woods

En una llengua de marc verbalitzat, no es poden expressar tots aquests trajectes amb un sol verb, sinó que cal un verb per a cada trajecte. Per exemple:

La granota va saltar fora del pot, va sortir per la finestra i va endinsar-se en el bosc

No és l'única opció possible, però el que sí que és clar és que no es poden traduir tots els trajectes amb un sol verb, com en anglès. En aquest cas hem traduït tots els trajectes, però no totes les descripcions de manera, ja que en català no s'indica com va sortir ni de quina manera es va endinsar en el bosc. Pot ser saltant o no. Mentre que en anglès el verb «crawl» marca la manera com es fan els tres trajectes.

2.3. El fons

Quan explica un desplaçament, el narrador té l'opció d'explicar el fons que va associat al trajecte, és a dir, l'entorn per on es mou la figura. L'any 1997 Slobin va presentar un estudi comparatiu de novel·les escrites en anglès, alemany, neerlandès i rus (llengües de marc satel·litzat) i novel·les escrites en francès, castellà, turc i japonès (llengües de marc verbalitzat), i va comprovar que en el primer grup els escriptors solien incloure més d'un element de fons per verb, mentre que en el segon grup no hi havia cap verb de moviment amb més d'un element de fons (Slobin 2004:22). Segons aquest autor, i com ja hem dit abans, és evident que les preferències culturals interactuen amb els factors tipològics.

Hi ha dos trets importants pel que fa al fons que caracteritzen les llengües de marc verbalitzat. D'una banda, les llengües de marc verbalitzat dediquen més esforç a descriure aspectes de l'escenari estàtic que proporcionen el context físic per al desplaçament, mentre que en les llengües de marc satel·litzat predominen els verbs que impliquen desplaçament complementats amb partícules i frases preposicionals (Slobin 1997:450). Slobin proposa el següent exemple (1997:453):

Then, I too, went down the steep twisting path through the dark woods to the beach below .

*También yo tomé entonces el pendiente y tortuoso sendero que, atravesando la arboleda oscura, bajaba a la playa.*²

En anglès, és el protagonista el que baixa per un camí, i travessa el bosc i arriba a la platja, mentre que en català és el camí el que passa pel bosc i baixa cap a la platja. Això passa sovint en les traduccions de l'anglès al català. Es pot dir que les llengües de marc satel·litzat tenen tendència a representar un esdeveniment tot centrant-se en els actes del protagonista, mentre que en les llengües de marc verbalitzat es centren més en el conjunt de l'esdeveniment.

D'altra banda, en les llengües de marc verbalitzat també hi ha una preferència per confiar en el context i la inferència per part del lector (Slobin 1997:452) en comptes d'incloure elements de fons en el segment que expressa el desplaçament. Un exemple extret del capítol sisè del *Hòbbit* és:

He waited... and then he jumped for the branches himself.

Esperà... i aleshores saltà també ell.

Aquí el lector català ha de deduir, pel context, que va saltar cap a les branques, mentre que en anglès s'indica explícitament. A l'apartat 4.4. s'exposen més exemples d'aquest tipus.

² Frase original en anglès extreta de l'obra *Rebeca* (Daphne Du Maurier, 1938:323) i la seva traducció al castellà de Fernando Calleja (1959:338).

3. ANÀLISI DELS VERBS DE MOVIMENT

3.1 Elaboració de la taula de verbs

Com ja hem explicat a la introducció, aquest treball consisteix en una anàlisi quantitativa i contrastiva dels verbs de moviment que apareixen al capítol sisè de *The Hobbit or There and Back Again*, de J. R. R. Tolkien, i les seves traduccions al català (*El hòbbit, o viatge d'anada i tornada*), al castellà, al francès i a l'alemany. D'acord amb la tipologia de Talmy es tracta de dues llengües de marc satel·litzat (anglès i alemany) i tres llengües de marc verbalitzat (català, castellà i francès).

Per a l'anàlisi ha calgut elaborar prèviament una taula (vegeu Annex), amb tots els verbs de moviment que apareixen en aquest capítol sisè i en les respectives traduccions als idiomes esmentats, amb els gràfics corresponents per reflectir les tendències de cada llengua. A la taula s'indica també la informació sobre el trajecte i la manera que aporta cada estructura.

3.2. Criteris

Una de les principals dificultats a l'hora d'elaborar la taula de verbs de moviment ha estat delimitar els criteris que calia seguir per decidir si un verb transmet informació sobre la manera o no, o bé sobre el trajecte o no. En alguns casos la decisió és clara i hi ha una única opció possible, però en altres la cosa es complica i l'opció escollida és discutible. Expliquem a continuació els criteris seguits. També, com veurem, hi ha altres qüestions que cal aclarir abans d'analitzar els resultats.

3.2.1. Dificultat per definir la manera i el trajecte

En alguns casos resulta complicat definir quina informació semàntica hi ha codificada en cada verb. Hi ha uns casos prototípics en què això queda molt clar

(p. ex. *caminar* (manera), *avançar* (trajecte), *enfil·lar-se* (manera i trajecte), etc., però hi ha altres verbs de moviment en què això no queda tan clar. Per exemple, *escapar* i *fugir*, indiquen manera o trajecte? En aquest treball hem considerat que indiquen trajecte, perquè sempre es «fuig» en direcció oposada al punt on es troba la persona que duu a terme l'acció en el moment que es descriu, i aquesta direcció es coneix pel context. En canvi, considerem que no indica manera perquè es pot fugir corrent, volant, nedant... (tot i que «fugir» implica «allunyar-se ràpidament», i aquest «ràpidament» també es podria considerar com una expressió de manera).

També són difícils de classificar verbs com *dash* o *rush*, que no indiquen ben bé com es realitza el moviment sinó la velocitat amb què es duu a terme una acció. En qualsevol cas, no són verbs direccionals. S'han inclòs com a verbs de manera. Igual que *escolar-se*, tot i que no és clar. O *esllavissar-se*...

Abans hem dit que el trajecte és una dada obligatòria en tota construcció que indiqui desplaçament. Ara bé, hi ha casos que són ambigus pel que fa al trajecte, o bé perquè és una dada irrellevant en el context, o bé perquè es pot deduir pel fons. Són pocs, però n'hem trobat alguns exemples en aquest capítol sisè, com els que hem subratllat a continuació:

I quan li preguntaren com s'ho havia manegat, respongué: —Això rai, arrossegant-me a poc a poquet

A caminar toquen...

I alguns altres. En aquests casos hem considerat que no s'indica el trajecte.

3.2.2. Complementarietat

Un altre dels problemes que s'han plantejat és el del verb *climb*, que apareix diverses vegades en aquest capítol, ja que d'entrada sembla que implica a la vegada manera (pujar agafant-se amb mans i peus) i trajecte (amunt). Però,

d'acord amb el que exposen Levin i Rappaport Hovav (2010:2), en anglès els components que impliquen manera i resultat s'han de trobar sempre en situació de complementarietat, és a dir, un mateix verb no pot expressar manera i resultat/trajecte a la vegada. I aquestes autores analitzen justament el cas de *climb*. A través de diverses explicacions, en el seu article, arriben a la conclusió que quan hi ha una preposició de trajecte el verb només denota manera, i en cas contrari, és el verb el que denota trajecte.

Hi ha un altre factor, però, que influeix en aquesta decisió, ja que el verb *climb* té un significat en anglès nord-americà i un altre en anglès britànic. Si busquem aquest verb en un diccionari britànic, com el *Collins English Dictionary*, trobem que:

climb: (often followed by up) to go up or ascend // climb down, to descend.

Aquí no hi ha cap indicació de manera, només de trajecte segons quina sigui la preposició.

En canvi, en un diccionari nord-americà, com el *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary*, trobem que :

climb: to mount or ascend, esp. by using both hands and feet // climb down, to descend, esp. by using both hands and feet.

Quan en anglès britànic es vol especificar el significat equivalent al *climb* nord-americà, és a dir *by using both hands and feet*, utilitzen *swarm* o *clamber*.

swarm: to climb by gripping with the hands and feet. (Collins)

swarm: to climb by clasping with the legs and hands or arms and drawing oneself up. (Webster's)

clamber: to climb awkwardly , esp. by using both hands and feet (Collins)

clamber: to climb both using feet and hands (Webster's)

Tenint en compte que J.R.R. Tolkien era britànic, en la nostra anàlisi hem considerat *climb* com un verb neutre pel que fa a la manera, i també pel que fa al trajecte quan porta preposició, i hem considerat que indica trajecte ascendent quan va sense preposició. Quan Tolkien vol posar èmfasi a la manera com es puja als arbres utilitza els verbs *swarm* o *clamber*.

Hi ha altres verbs que també sembla que expressen a la vegada manera i trajecte. És el cas de *swoop* (*to sweep or pounce suddenly*, segons el Collins), per exemple. En aquests casos hem seguit la proposta de Levin i Rappaport Hovav, i hem indicat que quan va acompanyat d'una preposició de trajecte el verb denota manera i, en cas contrari, és el verb el que indica el trajecte. De totes maneres ha estat una elecció difícil i, com hem dit abans, és discutible.

La teoria de la complementarietat de Levin i Rappaport Hovav, però, sembla que no es pot aplicar a les llengües romàniques, en les quals verbs com *enfilarse* (segons el DIEC «pujar en un lloc alt i dificultós valent-se alhora dels peus i de les mans»), *trepar* (segons el DRAE, «subir a un lugar alto o poco accesible valiéndose y ayudándose de los pies y las manos») o *grimper* (segons Le Petit Robert, «monter en s'aidant des mains et des pieds»), indiquen a la vegada manera i trajecte, i mai no es fan servir per indicar un trajecte que no sigui ascendent. En francès és on trobem més casos d'aquest tipus com *débouler* (segons Le Petit Robert, «descendre précipitamment en roulant sur soi»), *accourir* («venir en courant») i d'altres, dels quals es pot afirmar que són verbs que indiquen a l'hora manera i trajecte.

3.2.3. Equivalència entre estructures

Una altra qüestió complicada ha estat delimitar quan es consideren similars dues estructures de dues llengües diferents i quan no, és a dir, en els casos en què dues llengües designen la manera amb el verb principal i el trajecte amb un

satèl·lit o complement, i per tant l'estructura és idèntica, però la manera o el trajecte que designen no són els mateixos. Per exemple, cal considerar equivalents *walk right into...* i *esmunyir-se al bell mig de...*? Verb de manera i satèl·lit que indica trajecte, però en anglès la figura «camina» i en català «s'esmuny».

En aquests casos, hem optat per no considerar-los equivalents i, per tant, no s'inclouen en els percentatges dels gràfics de l'apartat 3.3. Però cal tenir-ho en compte a l'hora de valorar els resultats, perquè el fet que no s'hagin utilitzat formes idèntiques en dues llengües, no sempre vol dir que no hi siguin i que no es puguin utilitzar. Una vegada més aquí depenem del criteri de cada traductor.

3.2.4. Els satèl·lits

Recordem que les preposicions que en anglès complementen els verbs per indicar el trajecte, sovint en alemany s'adjunten al verb com a prefix per formar un verb compost. En aquest treball, seguint Talmy, hem considerat aquests prefixos com a satèl·lits, ja que són els que, com en anglès, modifiquen el significat del verb per incorporar-hi la noció d'un trajecte determinat.

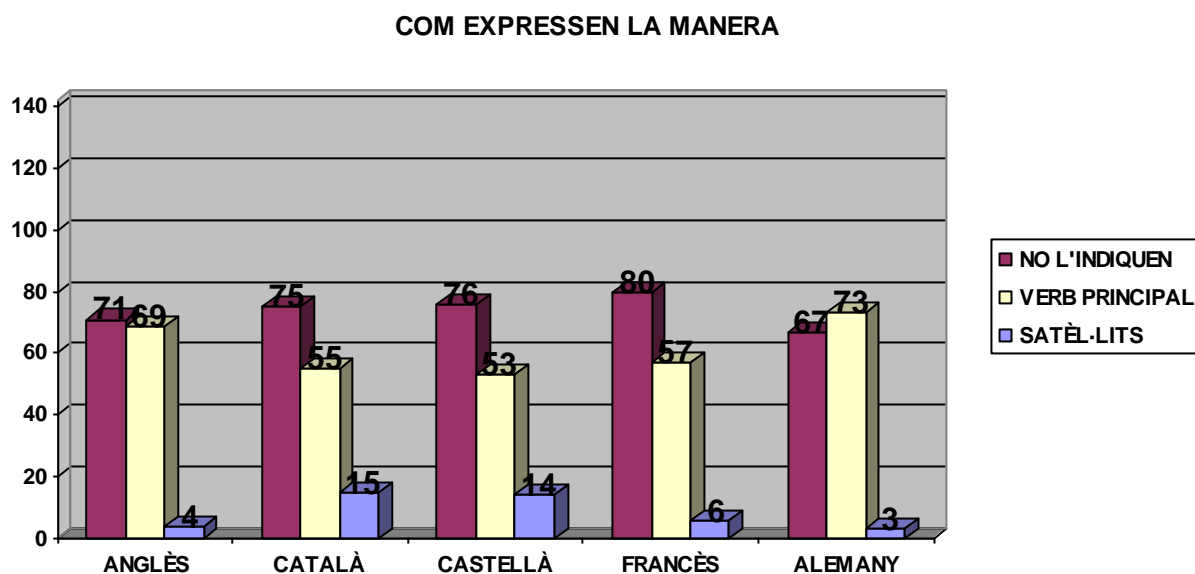
De fet, Talmy (1991) considera que no hi ha unes categories gramaticals concretes que es puguin considerar satèl·lits del verb, sinó que la condició de satèl·lit implica una mena de relació gramatical; és a dir, considera que un satèl·lit és qualsevol element vinculat al verb principal (excepte flexions i verbs auxiliars) que indiqui algun component del desplaçament i, per tant, aquesta definició inclou preposicions, adverbis, gerundis, etc. Aquest és el criteri que hem seguit tant per a les llengües de marc satèl·litzat com per a les de marc verbalitzat.

3.3. Gràfics dels resultats

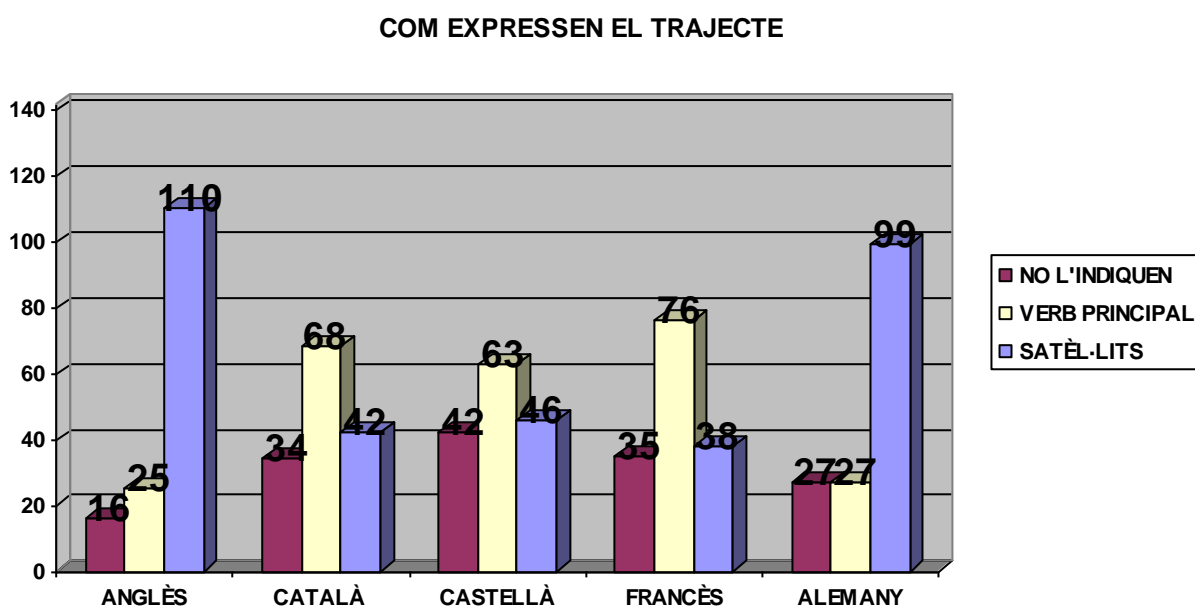
Un dels objectius de l'elaboració d'aquesta taula és poder observar les tendències de cadascuna d'aquestes llengües pel que fa a l'expressió del moviment i del trajecte. Es mostren a continuació dos gràfics que il·lustren aquestes tendències

en general (gràfics 1 i 2). En total s'han trobat en aquest capítol sisè, en anglès, 142 verbs de moviment amb desplaçament de la figura, que s'han traduït a les altres llengües d'acord amb els esquemes següents:

Gràfic 1

Gràfic 2

Podem veure que, a grans trets, es compleixen les tendències indicades en el capítol anterior sobre l'expressió de la manera i el trajecte en les llengües germàniques (anglès i alemany) i les llengües romàniques (català, castellà i francès). Tot i així s'observa que les diferències entre els dos tipus de llengües són menys significatives pel que fa a la manera, i força més importants pel que fa al trajecte.

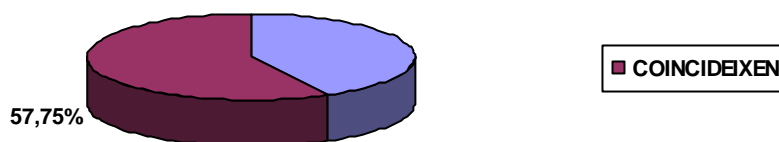
Una de les afirmacions que hem fet és que en les llengües de marc verbalitzat hi ha menys descripció del trajecte i més descripció del fons. En aquest treball no analitzem el fons, però sí que podem dir que, pel que fa al trajecte, les xifres demostren que en anglès i en alemany s'expressa el trajecte en 136 i 126 casos, respectivament entre verbs i satèl·lits, mentre que en les tres llengües romàniques el trajecte s'expressa 110, 109 i 114 vegades respectivament. De totes maneres, no és una diferència gaire significativa. En percentatges, parlariem d'una mitjana d'un 82% de casos en què les llengües romàniques expressen el trajecte. Més de tres quartes parts del total.

També hem dit que, en els estudis realitzats per Dan Slobin, només un 51% dels verbs anglesos de manera es tradueixen al castellà per verbs de manera. En aquest cas, trobem que en anglès i alemany hi ha 69 i 73 verbs de manera, mentre que en les llengües romàniques n'hi ha 56, 53 i 57 en català, castellà i francès respectivament, que també representen un percentatge força més elevat que el 51% indicat per Slobin. Si calculem la mitjana entre les tres llengües romàniques surt un percentatge mitjà del 55,3%.

Si anem a un àmbit més concret, veurem que, com és lògic, les dues llengües entre les quals hi ha més similituds pel que fa a les estructures utilitzades són l'anglès i l'alemany, que pertanyen a la mateixa tipologia de marc satel·litzat. El gràfic 3 ens mostra que hi ha 82 coincidències entre anglès i alemany pel que fa a manera i trajecte:

Gràfic 3

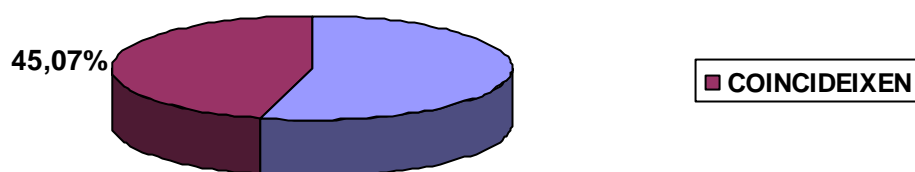
ANGLÈS - ALEMANY (82 coincidències)

Sembla que hauria de passar el mateix entre les tres llengües de marc verbalitzat, però aquí veiem que el percentatge baixa. Cal tenir en compte, però, que el fet d'augmentar el nombre de llengües a comparar també augmenta el nombre de variables i disminueix el nombre de probabilitats de coincidència total. Tot i així, el percentatge de coincidències és força baix. A la taula de verbs de l'Annex hem marcat de color groc o verd aquestes coincidències, segons si es tracta de coincidències en totes les cinc llengües o de casos prototípics en què anglès i alemany es comporten diferent. En el gràfic 4 veiem que hi ha 65 coincidències entre català, castellà i francès pel que fa a manera i trajecte

Gràfic 4

CATALÀ - CASTELLÀ - FRANCÈS (65 coincidències)

Ens ha semblat interessant veure també el nombre de coincidències de cadascuna de les llengües romàniques amb l'original anglès. En els gràfics 5, 6 i 7 es pot observar que hi ha 48, 55, i 53 coincidències entre anglès i català, castellà i francès, respectivament, pel que fa a manera i trajecte:

Gràfic 5

ANGLÈS - CATALÀ (48 coincidències)

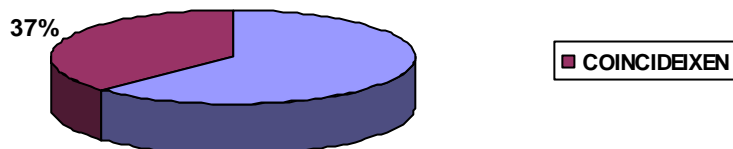
Gràfic 6

ANGLÈS-CASTELLÀ (55 coincidències)

Gràfic 7

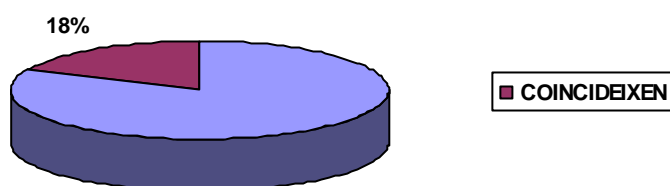
ANGLÈS - FRANCÈS (53 coincidències)

I, finalment, com veiem al gràfic 8, hi ha 26 coincidències entre totes les llengües.

Gràfic 8

TOTES LES LLENGÜES (26 coincidències)

Fins aquí, doncs, els resultats de l'anàlisi quantitativa, que ens ha permès reflectir les tendències de cada llengua pel que fa a les construccions de moviment amb desplaçament físic de la figura. Passem ara a l'anàlisi contrastiva pròpiament dita.

4. EL HÒBBIT ANGLÈS I EL HÒBBIT CATALÀ

En aquest apartat comentarem alguns dels casos més peculiars que hem trobat durant l'elaboració d'aquesta taula i dels gràfics. Es tracta de diferències entre el hòbbit anglès i el hòbbit català, comparades també amb les traduccions al castellà, el francès i l'alemany. Amb els resultats d'aquesta anàlisi intentarem donar resposta a les preguntes plantejades a l'inici del treball i, a la vegada, veure si, d'acord amb la teoria del *thinking for speaking*, podrien ser un reflex de les diferències en l'estructuració conceptual de la realitat dels parlants de les llengües germàniques i dels parlants de les llengües romàniques.

4.1. El títol

Comencem pel títol del capítol sisè, que en anglès és «Out of the frying-pan into de fire» i que s'ha traduït al català com «Fugir del foc i caure a les brases». En un moment donat de l'aventura que el hòbbit i els nans viuen en aquest capítol es diu:

'What shall we do, what shall we do!' he cried. 'Escaping goblins to be caught by wolves!' he said, and it became a proverb, though we now say 'out of the frying-pan into the fire' in the same sort of uncomfortable situations.

—*Què farem? Com ens en sortirem? —cridà—. Escapar dels goblins per anar a caure entre els llops —va dir, i aquesta frase esdevingué un proverbi, encara que, ara, el que nosaltres diem en el mateix tipus de situacions desagradables sigui «fugir del foc i caure a les brases».*

Ens trobem davant de dues frases fetes que constitueixen un bon exemple que corrobora la teoria de Talmy de les llengües de marc satel·litzat, que utilitzen les preposicions per indicar el trajecte (*out, into*), i les llengües de marc verbalitzat, que indiquen el trajecte amb el verb (*fugir, caure*).

Altres casos prototípics que apareixen en aquest capítol són, per exemple:

go back into the tunnels

tornar a aquells túnels

que en totes les altres llengües romàniques s'han traduït indicant el trajecte amb el verb (*regresar, retourner, kehren*) i en alemany a més han reforçat el significat amb la preposició *zuruck*, que és l'equivalent al *back* anglès.

O bé

they came down, down, down towards...

van anar baixant, baixant, baixant cap a...

És un recurs ben trobat el d'utilitzar *anar* + gerundi per indicar la progressió del fet de baixar molt avall, durant molta estona, que transmet la repetició del *down* anglès. En castellà el traductor opta per repetir el verb tres vegades, sense més (*bajaron y bajaron y bajaron*). En francès també hi han volgut donar una sensació de «molt avall», i han optat per repetir el verb només dues vegades, probablement perquè és més llarg, i compensar-ho amb un complement que vol

dir «encara més» (*descendirent, descendirent toujours davantage*) i en alemany s'utilitza un recurs totalment diferent de l'anglès, un verb neutre (*gehen*) acompanyat d'un *immer tiefer*, que significa *cada vegada més avall*. Per tant tenim que cada llengua ha utilitzat un recurs diferent però s'ha respectat la tipologia marc satel·litzat, marc verbalitzat.

I molts d'altres casos que segueixen la mateixa pauta pel que fa a l'expressió del trajecte. De fet, com es pot veure a la taula de l'Annex, en anglès, en 110 casos d'un total de 142 el trajecte s'indica mitjançant una preposició i en català, en 68 casos de 142 s'indica a través del verb.

4.2. Excepcions que confirmen la regla?

I, a la inversa, hem comprovat que hi ha molts pocs verbs en anglès que indiquin el trajecte. A la taula que hem elaborat només hem trobat *turn, fall, come* i *escape*, juntament amb *swoop* i *climb* en alguns casos. Per tant, es poden considerar excepcions que confirmen la regla.

En canvi, no es pot dir el mateix del català. Segons la norma, la major part dels trajectes s'haurien d'indicar amb el verb, però en aquesta traducció hi ha 42 casos, de 142, és a dir gairebé un 30%, en què s'indica el trajecte amb un complement. És un percentatge considerable. Si analitzem una mica més a fons aquests casos, veurem que moltes vegades el català també pot funcionar com una llengua de marc satel·litzat, és a dir pot utilitzar el recurs d'indicar el trajecte mitjançant una preposició (*a, cap a, per damunt, a través de*, etc.), ja sigui amb un verb de manera o amb un verb neutre.

wander out of => caminar fins més enllà de
squeeze through => esmunyir-se a través de
nip inside => escolar-se escletxa endins
sweep back => voleiar enrere
go on and on => seguir sempre endavant
run to => córrer cap a

És una solució acceptable i passa el mateix amb el castellà (*seguir adelante, volver atrás, rodar cuesta abajo, túneles abajo, árboles arriba*, etc.), en total 46 satèl·lits per indicar el trajecte, i el francès (*se glisser dans, sauter par-dessus, tomber de, tomber dans...*), amb 38 satèl·lits. Pel que fa a l'alemany, comprovem que com en l'anglès, aquest és el recurs majoritari, amb 99 casos.

Però hi ha una excepció molt notable en aquest sentit, i que alguns autors com Ibarretxe (2003:157) han utilitzat per qüestionar la teoria de Talmy sobre les estructures de marc verbalitzat i les de marc satel·litzat:

He wandered on, out of the little high valley, over its edge and down the slopes beyond.

Seguí caminant a la ventura, més enllà de la petita vall elevada, per damunt de la carena i avall per les vessants que seguien.

Continuó caminando, fuera del pequeño y elevado valle, por el borde, y bajando luego las pendientes.

Il continua d'avancer au hasard, sortit du haut vallon, en franchit le bord et descendit la pente au-delà.

Immer noch ging er weiter, bis ans Ende des kleinen Hochtals, über den Rand hinaus und die angrenzenden Hänge hinunter.

Com veiem, en una sola frase es presenten diversos trajectes diferents amb un sol verb. Segons la teoria de Talmy, això no seria possible en català, castellà i francès (llengües romàniques) i sí en alemany (llengua germànica).

Doncs bé, en les llengües analitzades en aquest treball veiem que només en francès s'ha utilitzat un verb diferent per a cada trajecte, però en les traduccions al català i al castellà s'ha seguit el mateix model «germànic».

La conclusió d'aquesta autora (Ibarretxe 2003:166) és que hi ha altres estratègies possibles a més de les proposades per Talmy i Slobin. Cada traductor decideix la quantitat i el tipus d'informació sobre la manera que vol traslladar al seu text d'arribada. Per exemple, en castellà, que és la llengua analitzada per Ibarretxe a més del basc, s'omet una part de la informació sobre la manera (*wander, caminar a la ventura*), però s'hi hauria pogut incorporar perfectament (com fa la versió catalana) sense incloure-hi un altre verb, o bé, al contrari, s'hauria pogut utilitzar un verb per a cada trajecte, com en francès. És una qüestió d'estil.

4.3. Quan es creua el límit

Com ja hem dit, segons la teoria del *boundary-crossing*, quan en el desplaçament es creua un límit les llengües de marc verbalitzat no utilitzen mai un verb principal de manera. I això es compleix en la frase següent, on veiem que en anglès s'ha utilitzat *dash* (verb de manera, que vol dir llançar-se, moure's precipitadament) i en canvi en català s'ha traduït per un verb que només indica trajecte (*sortir*) complementat per un participi que indica la manera (*disparats*) i per un segon verb que descriu la manera del moviment un cop traspasat el llindar (*correguérem*).

...till we had dashed through the gate-guards, out of the lower door, and helter-skelter down here.

en català, però, els protagonistes expliquen que

...sortírem disparats per entre els guardians de la porta, de la porta de baix, i correguérem fins aquí sense ordre ni concert.

Ara bé, en aquest capítol també hem trobat molts casos en què aquesta teoria no es compleix. Si tornem a l'exemple de l'apartat anterior,

He wandered on, out of the little high valley, over its edge and down the slopes beyond.

Seguí caminant a la ventura, més enllà de la petita vall elevada, per damunt de la carena i avall per les vessants que seguien.

veiem que aquí el traductor català aconsegueix expressar tots els elements de la frase anglesa utilitzant un sol verb de manera (*caminant a la ventura*) i es marquen els diversos trajectes amb uns quants complements (*més enllà de, per damunt de, avall per*) en comptes d'utilitzar un verb diferent per a cada trajecte. De fet, el català actua com una llengua de marc satel·litzat.

També hem trobat altres casos en què aquesta norma no es compleix del tot. Un exemple seria:

...a man who let people walk right into them like that without warning.

...deixar que algú s'esmunyís al bell mig de la companyia d'aquella manera, sense donar el més petit avís.

Aquí tenim un verb català que expressa la manera i a la vegada creua un límit, ja que aquest «algú» passa de fora a dins de la «companyia».

I encara un altre exemple:

...he had nipped inside the crack.

...s'havia escolat escletxa endins.

També en aquest cas el traductor ha tingut l'habilitat de trobar una estructura natural en català que li permet traduir el verb de manera i el complement de trajecte anglès amb tota fidelitat utilitzant en català un verb principal de manera complementat amb un adverb, malgrat que aquí també es creua un líndar, el de l'escletxa.

4.4. Es perd informació?

Quan s'omet o s'afegeix informació? És cert, com diu Slobin, que el text en una llengua romànica és més llarg perquè la descripció de la manera requereix més verbs i més construccions subordinades?

Vegem i analitzem a continuació alguns casos extrets del capítol sisè de *The Hobbit*.

...so, he crept forward carefully.

...de manera que s'hi va acostar amb moltes precaucions.

En aquest exemple en anglès el verb expressa la manera (*creep*) i una preposició indica el trajecte. En català, seguint la norma de les llengües de marc verbalitzat, el trajecte s'indica mitjançant el verb (*acostar-s'hi*) que aleshores ja queda saturat i no pot indicar la manera, que es perd. No hi ha cap altra indicació en el context que ens permeti deduir que el hòbbit s'hi va acostar arrossegant-se, tot i que això es resol en el paràgraf següent que en anglès comença *He crept still nearer*, i en català *S'arrossegà fins situar-se més a prop*.

En castellà se segueix el model anglès i es conserva la informació sobre la manera i sobre el trajecte (*de modo que se arrastró con mucho cuidado hacia adelante*), i en francès, en canvi, s'utilitza una versió més semblant a la catalana (*aussi s'avance-t-il avec précaution*). En alemany, com és d'esperar, s'utilitza una estructura similar a la de l'anglès (*darum, kroch [s'arrossegà] er behutsam [amb precaució] näher [més a prop]*).

En aquest cas veiem que el català i el francès ometen la informació sobre la manera, i que el castellà ha optat per traduir tots els significats literalment. Però, tenint en compte que l'expressió es repeteix en el paràgraf següent, podem afirmar que, un cop llegits els dos paràgrafs, el lector català tindrà exactament la mateixa imatge de l'escena que el lector anglès.

So, I jumped over him and escaped, and ran down to the gate.

De manera que li he saltat pel damunt i he escapat, i corre que correràs fins a la porta.

Aquí la informació que s'omet respecte de l'original és la del trajecte (*down*). En català no s'ha utilitzat cap recurs en cap altra part del context per indicar que el trajecte sigui de baixada.

Pel que fa a les altres llengües, el trajecte només s'indica en alemany, amb la partícula *runter* que vol dir «cap avall».

They slid into the edge of a climbing wood of pines that here stood right up the mountain slope.

Anaren a parar a l'extrem d'una pineda que, en aquell lloc, pujava per l'aiguavés de la muntanya.

Si analitzem aquesta frase fora de context, sembla que l'omissió és important, ja que el hòbbit anglès baixa lliscant, i el hòbbit català no se sap com baixa. Però cal tenir en compte que just en el paràgraf anterior ja s'ha indicat que tots *s'esllavissaven muntanya avall*.

En totes les altres llengües, però, s'indica la manera del desplaçament: castellà (*se deslizaron hacia el bosque de pinos que trepaba hasta la falda misma de la montaña*), francès (*ils glissèrent dans l'orée d'une pinède qui grimpaît au flanc de la montagne*) i alemany (*sie ruschsten [relliscar] in den Saum eines kiefernwaldes hinein*).

They limped along now as fast as they were able down the gentle slopes of a pine forest in a slanting path leading steadily southwards.

Tot ranquejant, tiraren endavant tan de pressa com van poder, tot baixant a través dels pendents suaus d'un bosc de pins per un caminet que davallava directament vers el sud.

En aquesta frase en català no s'omet cap significat. Ara bé, és interessant observar la solució que han escollit els diversos traductors. Com és d'esperar en una llengua de marc verbalitzat, el traductor català ha optat per utilitzar com a verb principal un verb sintagmàtic (*tirar endavant*, com a sinònim d'*avançar*) per indicar un dels trajectes (*along*), i expressa la manera amb un gerundi (*tot ranquejant*).

El segon trajecte s'indica amb una construcció subordinada amb un altre gerundi (*tot baixant*), mentre que, dels dos gerundis que en anglès defineixen el camí, en català l'un desapareix i l'altre es converteix en una subordinada de relatiu (*que davallava*). El fet que desaparegui un gerundi, però, no implica cap pèrdua d'informació, perquè el sentit ens el transmet molt bé la preposició *vers*, malgrat que carrega força la frase el fet d'utilitzar en la mateixa estructura dues vegades l'expressió *tot + gerundi*.

Pel que fa al castellà (*Bajaban cojeando ahora, tan rápido como podían, por la pendiente menos abrupta de un pinar, por un inclinado sendero que los conducía directamente hacia el sur*), queda resolt el problema dels dos gerundis perquè el trajecte de baixada ja s'inclou en el verb principal (i el trajecte *along* se sobreentén, ja que no seria lògic que baixessin en cap altra direcció que no fos endavant). Es tradueix *gentle slopes* amb el recurs *de menos abrupta*, fent una comparació amb el text dels paràgrafs anteriors i, de manera natural, es tradueix el primer gerundi anglès per un adjectiu (*inclinado*) i el segon amb una subordinada de relatiu. Sembla una opció menys forçada que la catalana.

La traducció francesa és molt similar a la castellana, amb l'excepció que ja indica la manera amb el verb principal, i deixa que el trajecte es dedueixi amb la descripció del fons (*sur les douces pentes*). Una opció encara més àgil que les dues anteriors.

I, curiosament, la traducció alemanya s'assembla més a la francesa que a l'anglesa: utilitza un verb de manera (*humpeln*, que vol dir coixejar), i no utilitza cap complement per designar el trajecte de baixada; deixa que el lector el dedueixi amb *abfallenden Hängen* (literalment «pendents que cauen»).

So Dori actually climbed out of the tree.

De manera que en Dori hagué de saltar en terra.

Aquí tampoc no es tracta d'una pèrdua de significat, sinó d'una manera diferent de veure el moviment i expressar-lo. En anglès el salt d'en Dori és «des de l'arbre»; en català és «cap a terra». Però no és una qüestió de llengües germàniques i llengües romàniques, perquè en castellà es diu *Dori bajó realmente del árbol*; i en francès *Dori descendit donc jusqu'à terre*. En alemany, *Also stieg Dori ganz von dem Baum [arbre] herunter [avall]*.

The wolves trotted hauling into the clearing.

Els llops van assaltar la clariana tot udolant.

En aquest cas sí que només en alemany s'expressa la manera del moviment (trotar) igual que en anglès. En les tres llengües romàniques el que fan els llops és *assaltar la clariana*, *irrupir en el claro* o *déboucher dans la clairière*. Tres verbs diferents que expressen una manera que implica arribar bruscament a un lloc. Evidentment però, el verb trotar també implica un moviment ràpid, però es perd un matís.

Men had of late been making their way back into it from the South.

Alguns homes agosarats provinents del sud s'havien obert camí, en els darrers temps, terra endins.

Aquest trajecte de tornada (*back*) que indica la frase en anglès no s'indica ni en català ni en castellà, però sí en francès (*des hommes hardis étaient revenus depuis quelque temps dans le Sud*) i no en alemany, ja que el verb *vordringen* només indica «avançar», «internar-se en un lloc». Aquest és un dels exemples en què es recorre a la capacitat d'inferència del lector.

He swept up into the air.

Aixecà el vol en la nit.

Aquí el verb anglès *sweep* indica volar amb un estil ràpid però majestuós, matís que es perd en el català. Es pot argumentar que, tractant-se d'un àliga, el tipus de vol es pot deduir. Aquest matís tampoc no l'aporten ni el castellà ni el francès, que parlen només de *se elevó en el aire* i *il s'éleva dans les aires*, igual que en alemanys (*schwingen*).

The wolves that had caught fire and fled into the forest had set it alight.

Els llops que s'havien cremat i corrien pel bosc l'havien encès.

Aquest és un exemple relacionat amb la qüestió del creuament de límits. En anglès, se'ns explica que els llops, espantats pel foc, van entrar al bosc. En català en canvi, com que és més complicat expressar amb un verb de manera el fet que van entrar al bosc, ja ens els hi trobem directament, sabem que es van cremar, però ara ja corren pel bosc. S'omet un trajecte.

En castellà i en francès, però, sí que se'ns explica el trajecte amb dues frases pràcticament idèntiques (*habían huido al bosque* i *s'étaient enfuis dans la forêt*). També en alemany es diu *in den Wald geflohen waren*, literalment «que havien fugit cap al bosc» (*den Wald*). En aquest cas, doncs, la catalana és l'única traducció que omet el trajecte.

Amb l'anàlisi d'aquests exemples del capítol sisè de *The Hobbit* s'observa que en alguns casos la traducció omet la manera i en d'altres omet el trajecte. Però molt poques vegades el lector deixa de percebre el significat i els matisos del conjunt. Potser no s'indiquen amb el verb o el satèl·lit, però s'indiquen amb el fons o amb altres elements del context. En alguns casos es dedueix pel que s'ha dit al paràgraf anterior o pel que es diu al paràgraf següent. El traductor busca sempre que la frase sigui àgil en la llengua d'arribada, encara que en alguns casos això impliqui capgirar algun ordre.

4.5. Influència de l'original

Una altra pregunta que ens podem plantejar és si els diversos traductors haurien construït de la mateixa manera les frases en qüestió si no haguessin tingut al davant un original en una altra llengua. Quina és la influència de l'original en el text d'arribada?

Un dels casos en què se'ns ha plantejat aquest dubte és quan Dori diu:

I can't be always carrying burglars on my back, down tunnels and up trees!

Però en català diu:

No puc passar-me el dia duent lladregots a coll-i-be, per baixar-lo als túnels i pujar-lo als arbres!

Fins aquí un cas prototípic de llengua de marc satel·litzat i llengua de marc verbalitzat. Però si mirem el castellà trobem que Dori diu:

¡No me puedo pasar la vida cargando saqueadores túneles abajo y árboles arriba!

Aquí tenim dues solucions que transmeten el mateix significat però amb estructures oposades i totalment intercanviables entre català i castellà. Es pot dir

que la traducció castellana s'ha deixat influir per l'original? Hi ha altres casos en el capítol sisè, com els comentats a l'apartat 4.2 sobre excepcions que confirmen la regla. No oblidem que, com hem vist en els gràfics, hi ha un 33,8% de casos en què anglès i català coincideixen.

També ens serveix per demostrar la influència de l'original l'experiment d'Slobin amb la «història de la granota», on es treballava amb narracions fetes a partir d'unes vinyetes sense text. En aquesta anàlisi les diferències en l'ús de verbs de manera entre llengües germàniques i romàniques són molt més dràstiques que en les traduccions (Slobin 2004:6), la qual cosa ens permet arribar a la conclusió que en els textos traduïts hi ha una influència inevitable de la llengua original en el text d'arribada. D'una banda, com hem dit, es pot ometre algun significat per fer el text més àgil però, d'altra banda també hi ha una certa tendència a calcar les estructures de l'original.

Aquesta qüestió de la influència de l'original la tracta també González Escolano (2001:6), que elabora en el seu text unes pautes per aconseguir un text d'arribada més genuí. Segons aquest autor s'han de respectar els criteris d'entelament o focalització de la llengua d'origen per no descompensar els estils del text original i de la traducció, i respectar també la tendència natural del català a prescindir majoritàriament de l'expressió de la manera quan es tradueix un verb anglès que reflecteix aquest element en els trets semàntics propis.

5. CONCLUSIONS

Amb aquest treball hem intentat fer una petita aportació a l'estudi de la traducció dels verbs de moviment de l'anglès al català, comparant-los també amb les corresponents traduccions al castellà, el francès i l'alemany. Hem explicat les diverses teories existents sobre aquesta qüestió i les hem contrastades amb la traducció del capítol sisè de *The Hobbit* a diverses llengües.

Un dels resultats del treball realitzat és que no hem trobat tanta diferència com era previsible entre les llengües de marc satel·litzat (anglès i alemany) i les llengües

de marc verbalitzat (català, castellà i francès). Per exemple, com es pot comprovar a la taula de l'Annex, hi ha pocs casos en què les dues llengües germàniques expressin el trajecte amb una preposició i les tres llengües romàniques l'expressin amb el verb. Com hem argumentat en l'apartat anterior, creiem que això és degut a la influència que el text original exerceix en les traduccions. Un cop realitzat aquest treball, creiem que, pel que fa a l'anàlisi de les tipologies textuais, és molt més fiable la comparació entre textos originals, encara que no descriguin la mateixa situació, que l'ús de traduccions.

Tanmateix, també hem vist que en alguns casos una llengua romànica pot funcionar com a llengua de marc satel·litzat (*Seguí caminant a la ventura, més enllà de la petita vall elevada, per damunt de la carena i avall per les vessants que seguien, o bé túneles abajo árboles arriba, etc.*). Tot i que segurament el mateix traductor no hauria estructurat la frase d'aquesta manera sense la influència del text anglès, el resultat és correcte.

Un altre objectiu d'aquesta anàlisi contrastiva entre diverses llengües ha estat mostrar que, sovint, perdre algun tipus d'informació que apareix explícitament en la versió original no és un problema greu per entendre el desenvolupament de l'acció en la llengua d'arribada, i que molts dels matisos es poden deduir pel context. El mateix Slobin (1996:204) afirma que, malgrat les omissions, les narracions espanyoles expliquen la mateixa història.

Com a anècdota, en una entrevista a Dan Slobin feta per la revista *Qualia*³, a l'hora de demostrar que hi ha una gran part d'informació que es pot deduir pel context, Slobin posava el següent exemple: quan algú diu «es va endur el caramel a la boca» tothom dona per descomptat que la persona en qüestió va introduir tot el caramel dins la boca, mentre que si algú diu «es va endur la cigarreta a la boca» tothom suposarà que només va introduir dins la boca un extrem de la cigarreta, perquè tothom sap que així és com s'utilitzen les cigarretes en la nostra

³ [http://ihd.berkeley.edu/Slobin-Language%20&%20Cognition/\(2005\)%20Slobin%20-%20Thinking%20for%20speaking%20\(Qualia%20interview\).pdf](http://ihd.berkeley.edu/Slobin-Language%20&%20Cognition/(2005)%20Slobin%20-%20Thinking%20for%20speaking%20(Qualia%20interview).pdf)

societat. De manera que el context ens ajuda a trobar el significat concret de «endur-se a la boca» en cada ocasió; i potser en una altra llengua les paraules especificaran concretament si l'objecte en qüestió s'introdueix sencer a la boca o no. Apareix una altra vegada el concepte de «pensar per parlar».

També hem parlat de com influeix la decisió del traductor, ja que en alguns casos no s'ha traduït tota la informació que aporta el verb en anglès, o no s'ha traduït amb el mateix significat, pel motiu que sigui, però això no vol dir que no es pugui fer. Simplement el traductor decideix utilitzar una altra estructura. Per exemple, la frase *I have got right to the other side* s'ha traduït al català com *he anat a parar a l'altre costat*, i al castellà com *estoy justo al otro lado*. El traductor al castellà ha decidit utilitzar un altre tipus de verb, però perfectament també hauria pogut dir *he ido a parar al otro lado*. Que una traducció no utilitzi la mateixa estructura no vol dir que no es pugui utilitzar i que la teoria no es compleixi. Així ho demostra també el fet que hi hagi força discrepància entre les estructures utilitzades en les tres llengües romàniques. D'acord amb la tipologia de Talmy, les traduccions catalana, castellana i francesa haurien de ser similars, però els gràfics de l'apartat 3.3 (i els colors de la taula inclosa a l'Annex) ens indiquen que no és així. Probablement, però, no és que falli la tipologia sinó que alguns traductors s'han deixat influir per l'original anglès més que d'altres.

Tal com diu Slobin (2004:29), les tipologies són útils per classificar les múltiples dimensions que caracteritzen les llengües de la humanitat. I, justament a causa d'aquesta multiplicitat de dimensions, cada llengua és una intersecció entre molts models que interactuen. Però la diversitat també té uns límits i unes limitacions. En cas contrari, el camp de la tipologia lingüística ja hauria mort fa temps. El repte de la lingüística tipològica és trobar grups de variables que actuïn simultàniament i provar de demostrar aquestes ocurrencies. El problema és que els models lingüístics no apareixen en la teoria abstracta. Només es poden comprovar amb el llenguatge en ús. Els estudis realitzats demostren que per descriure un ús concret calen unes descripcions tipològiques que permetin un processament simultani, és a dir, els models habituals de l'ús del llenguatge depenen de la facilitat i l'accessibilitat de les formes lingüístiques tant per a l'emissor com per al receptor,

i de la dinàmica cultural i els valors estètics, així com de les perspectives i la finalitat de la comunicació de l'emissor. I, malgrat les seves mancances, és justament gràcies a la tipologia de Talmy que s'ha pogut arribar a aquesta conclusió.

Finalment, com diu la cita d'Henri Meschonnic que encapçala aquest treball, l'objectiu últim d'una traducció és transmetre el sentit i, si és possible, amb la màxima equivalència formal. Els estudis sobre la tipologia de les llengües ajuden a assolir la correcció formal, per tal de poder traslladar el sentit amb una forma genuïna en la llengua d'arribada. Tot un repte. Com diria el hòbbit català, «escapar dels goblins per anar a caure entre els llops!» o, com ho diríem avui dia, «fugir del foc per caure a les brases!».

6. BIBLIOGRAFIA

CUARTERO OTAL, JUAN (2005). «¿Cuántas clases de verbos de desplazamiento se distinguen en español?» A: *RILCE. Revista de Filología Hispánica* 22.1 (2006) pàgs. 13-36.

<http://dspace.unav.es/dspace/bitstream/10171/6718/1/0.2.Cuartero.pdf> (última consulta 28.4.2011)

CUENCA, M^a.JOSEP., RAMOS, JOAN.RAFael. (eds.). (2001). *Caplletra: Revista Internacional de Filologia*. Número 30.

GONZÁLVez ESCOLANO, HéCTOR. (2001). «Estudi contrastiu de l'expressió del desplaçament físic espacial en les traduccions de novel·les angleses al català. Unes quantes orientacions cognitives per als traductors». Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, Universitat d'Alacant.

IBARRETXE ARTUÑANO, IRAIDE. (2003). «What Translation Tells Us About Motion: A Contrastive Study of Typologically Different Languages». *IJES*, vol. 3 (2), pàgs. 153-178.

LEVIN, BETH. I RAPPAPORT HOVAV, MALKA. (2010). «Lexicalized Meaning and Manner/Result Complementarity», A: ARSENIJEVIĆ, GEHRKE AND MARÍN, eds., *Subatomic Semantics of Event Predicates*.

MATEU FONTANALS, JAUME (1997). «Tipología lingüística y enseñanza de segundas lenguas» A: LOSADA, J. R. (ed.) *Actas I Congreso Internacional de Lingüística Contrastiva, Bilingüismo, Traducción y su aplicación a la enseñanza de segundas lenguas*. [S. l.]: Servicio de publicaciones de la Universidad de Vigo, pàgs. 91-99.

MESCHONNIC, HENRI (1995). «Traduire ce que les mots ne disent pas, mais ce qu'ils font» a *Meta: journal des traducteurs* vol. 40, n° 3, 1995, pàgs. 514-517.

<http://id.erudit.org/iderudit/003640ar> (última consulta: 28.04.2011)

ROJO, ANA, VALENZUELA, JAVIER (2010). «How to say things with words: ways of saying in English and Spanish», Universidad de Murcia.

http://www.um.es/lincoing/how_to_say_things_with_words.htm (última consulta: 28.04.2011)

SLOBIN, DAN I (1996). «Two Ways to Travel: Verbs of Motion in English and Spanish» A: *Grammatical Constructions. Their Form and Meaning*. Edited by: MASAYOSHI SHIBATANI I SANDRA A. THOMPSON. Clarendon Press-Oxford. Cap. 8.

SLOBIN, DAN I (1997). «Mind, code and text» A: *Essays on Language Function and Language Type*. Edited by JOAN BYBEE, JOHN HAIMAN AND SANDRA A. THOMPSON. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. pàgs. 437-465.

SLOBIN, DAN I (2004). «The many ways to search for a frog: Linguistic typology and the expression of motion events» A: S. STRÖMQVIST & L. VERHOEVEN (Eds.) (2004), *Relating events in narrative: Vol. 2. Typological and contextual perspectives*, Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, pàgs. 219-257.

SLOBIN, DAN I (2005). «Relating Narratives Events in Translation», A: RAVID, D & SHYLDKROT, H. B. (Eds.). *Perspectives on language and language development: Essays in honor of Ruth A. Berman*, Dordrecht: Kluwer, pàgs. 115-129.

TALMY, LEONARD (1985). «Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms». A: Timothy Shopen, ed., *Language typology and semantic description*. Vol. 3: Grammatical categories and the lexicon. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs. 36-149.

TALMY, LEONARD (1991). «Path to realization: A typology of event conflation.» *Berkeley Working Papers in Linguistics*, pàgs. 480-519.

TALMY, LEONARD (2005). «Written Interview on my Work conducted by Iraide Ibarretxe: Part 1». A: *Annual Review of Cognitive Linguistics*, vol. 3. John Benjamins, pàgs. 325-347.

VELDE, GEERT VAN DER (2005). «Thinking for Speaking». Entrevista a Dan Slobin. A: *Qualia 2, Jaargang 2*.

Fonts documentals

TOLKIEN, JOHN RONALD REUEN. (1937). *The Hobbit or There and Back Again*. Boston: Houghton Mifflin Company. (cap. 6).

Traducció al català de Francesc Parcerisas (1983). *El Hòbbit o viatge d'anada i tornada*. Valls: Edicions La Magrana.

Traducció al castellà de Manuel Figueroa (1982). *El hobbit*. Barcelona: Minotauro.

Traducció al francès de Francis Ledoux (1969). *Bilbo le Hobbit*. París: Le Livre de Poche.

Traducció a l'alemany de Wolfgang Krege (1998). *Der Hobbit*. Stuttgart: Klett-Cotta.

7. ANNEX

Taula de verbs de moviment del capítol sisè

En aquesta classificació només s'han tingut en compte els verbs de moviment que impliquen desplaçament físic del subjecte. No s'hi han inclòs els verbs anomenats «d'extensió», ni els verbs de moviment que s'utilitzen en sentit figurat (*get out of the mess* > *apanyar-se-les*)

verb = verb principal

sat. = satèl·lit; es refereix a qualsevol partícula que no sigui el verb principal (preposicions, adverbis, oracions preposicionals, etc.) Només s'han especificat els gerundis i els participis.

-- = que no indica la manera o el trajecte

≠ = que indica una manera o un trajecte diferent

estructures coincidents

casos que segueixen la tipologia de Talmy

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
83	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	échapper	--	verb	entkommen	--	sat.
83	wander on and on	verb	sat.	errar d'una banda a l'altra	verb	sat.	seguir adelante	--	sat.	continuer d'errer devant lui	verb	sat.	drauflos marschieren, immer weiter	sat.	sat.
83	have got right to the other side	--	sat.	anar a parar de dret a l'altre costat	--	sat.	estar justo al otro lado	--	--	être arrivé tout droit de l'autre côté	--	verb	schon sein auf der andern Seite	--	--

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
83	have got to?	--	sat.	haver-se ficat?	--	verb	haberse tenido que ir?	--	--	être arrivés?	--	verb	jetzt sein?	--	--
83	wander on	verb	sat.	seguir caminant a la ventura	geru ndi + sat.	--	continuar caminando	geru ndi ≠	--	continuer d'avancer au hasard	sat.	verb	weiter gehen	-- ≠	--
83	(wander) out of	verb	sat.	(seguir caminant) més enllà de	geru ndi + sat.	sat.	(caminando) fuera del	geru ndi ≠	sat.	sortir du haut vallon	--	verb	bis ans Ende (gehen)	--	sat.
83	(wander) over	verb	sat.	(seguir caminant) per damunt de	geru ndi + sat.	sat.	(caminando) por el borde	geru ndi ≠	sat.	en franchir le bord	--	verb	über den ... (gehen)	--	sat.
83	(wander) down	verb	sat.	(seguir caminant) avall per	geru ndi + sat.	sat.	(caminando) bajando	geru ndi ≠	geru ndi	descendre la pente au-delà	--	verb	hinunter (gehen)	--	sat.
83	go back into the tunnels	--	sat.	tornar a aquells túnels	--	verb	regresar a los túneles	--	verb	retourner dans les tunnels	--	verb	in die Stollen zurückkehren	--	verb + sat.
83	turn back	--	verb + sat.	fer mitja volta	--	verb.	volver atrás	--	verb + sat.	faire demi-tour	--	verb	umkehren	--	verb + sat.
83	creep forward (carefully)	verb	sat.	acostar-se (amb moltes precaucions)	--	verb	arrastrarse (con mucho cuidado) hacia adelante	verb	sat.	s'avancer (avec précaution)	--	verb	näher kriechen (behutsam)	verb	sat.
83	creep (still nearer)	verb	sat.	arrossegar-se fins (situar-se més a prop)	verb	sat.	arrastrarse (todavía más cerca)	verb	sat.	se glisser (encore plus près)	verb	sat.	(näher) heran schleichen	verb	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
83	crawl into	verb	sat.	ficar-se per	--	verb	meterse a gatas	sat.	verb	se glisser dans	verb.	sat.	hinein kriechen	verb	sat.
84	come along with them	--	sat.	sortir amb ells	--	verb	venir	--	verb	les suivre	--	verb	mit ihnen kommen	--	--
84	go back into	--	sat.	tornar a ficar-se en	--	verb	regresar a	--	verb	retourner dans	--	verb	zurück müssen	--	sat.
84	go (and leave you)	--	--	anar-se'n (i deixar plantat)	--	--	irse (y dejar aquí)	--	--	y aller (en vous laissant)	--	--	gehen (und lassen euch)	--	--
84	fall (over bodies)	--	verb	caure (els uns damunt dels altres)	--	verb	caer (sobre otros cuerpos)	--	verb	tomber (par-dessus des corps)	--	verb .	(übereinander) fallen	--	verb
84	run back	verb	sat.	fugir comes ajudeu-me	sat.	verb	retroceder	--	verb	s'enfuir en	--	verb ≠	davonrennen	verb	sat.
84	follow me	--	--	seguiu-me	--	--	seguir	--	--	suivre	--	--	nachkommen	--	sat.
84	dash through	verb	sat.	sortir disparat per entre	partic ipi	verb	abrirse paso entre	--	sat.	s'êre précipité au travers de	verb	sat.	durch ... stürmen sein	verb	sat.
84	(dash) out of the lower door	verb	sat.	(sortir disparat) per la porta de baix	partic ipi.	verb .	salir por la puerta más baja	--	verb	franchir la porte inferieure	--	verb	am unteren Tor (stürmen sein)	verb	--
84	(dash) helter-skelter down here	verb + sat.	sat.	córrer sense ordre ni concert	verb + sat.	--	atropellándonos	verb	--	êre arrivé pêle-mêle	sat.	verb	Hals über Kopf herunter (stürmen sein)	verb + sat.	sat.
84	step down into the middle of	--	sat.	presentar-se al bell mig	--	verb ≠	adelantarse y meterse entre ellos	--	verb ≠	descendre au milieu	--	verb	treten zwischen	--	verb ≠

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
85	walk right into sb	verb	sat.	esmunyir-se al bell mig	verb ≠	sat.	llegir sin previo aviso	--	verb	arriver à l'improviste	--	verb	hereinlassen	--	sat.
85	creep along	verb	sat.	arrossegar-se	verb	--	deslizarse	verb	--	se faufiler	verb	--	eben schleichen	verb	--
85	creep along	verb	sat.	passar pel davant	--	sat.	deslizarse	verb	--	se faufiler	verb	--	vorbei schleichen	verb	sat.
85	come at (me to kill me)	--	verb + sat.	venir (a matar-me)	--	verb	saltar sobre (mi para matarme)	verb ≠	sat.	vénir (à moi pour me tuer)	--	verb	(auf mich) losgegangen	--	sat.
85	I ran	verb	--	vinga a córrer	verb	--	correr	verb	--	courir	verb	--	wegrennen	verb	sat.
85	make for sw	--	sat.	dirigir-se cap allà	--	sat.	ir hacia allí	--	sat.	s'y rendre	--	sat.	darum machen	--	sat.
85	get by	--	sat.	passar-hi	--	sat.	pasar	--	--	passer	--	--	vorbei (kommen)	--	sat.
85	jump over him	verb	sat.	saltar per damunt	verb	sat.	saltar sobre alguien	verb	sat.	sauter par-dessus	verb	sat.	über ihn wegspringen	verb	sat.
85	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	s'échapper	--	verb	davonrennen	verb	sat.
85	run down to	verb	sat.	corre que correràs fins	verb	sat. ≠	corriendo hacia	verb	sat. ≠	courir jusqu'à	verb	sat. ≠	(davonrennen) bis runter zum	verb	sat.
85	squeeze through	verb	sat.	esmunyir-s'hi	verb	--	escabullirse	verb	--	passer en se pressant comme un citron	verb + gerundi.	--	durchzwängen	verb	sat.
85	jump over	verb	sat.	saltar per damunt	verb	sat.	saltar sobre	verb	sat.	sauter par-dessus	verb	sat.	wegspringen über	verb	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
86	squeeze through	verb	sat.	esmunyir-se a traves de	verb	sat.	abrirse paso	--	--	se faufilet dans	verb	sat.≠	sich durchs ... zwängen	verb	sat.
86	go that way	--	sat.	transitar per aquell camí	--	--	tomar ese camino	--	sat.	voyager par là	--	sat.	diesen Web benutzen	verb	sat.
86	getting over the mountains	--	sat.	travessar les muntanyes	--	verb	cruzar las montañas	--	verb	franchir les montagnes	--	verb	über die Berge kommen	--	verb + sat.
86	nip inside	verb	sat.	escolar-se esclletxa endins	verb	sat.	meterse corriendo en	geru ndi ≠	verb + sat.	se glisser dans	verb	sat.	in (der ...) schlüpfen	verb	sat.
87	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	échapper	--	verb	davonkommen	--	sat.
87	be out (after us)	--	sat.	sortir (a perseguir-nos)	--	verb	salir (detrás de nosotros)	--	verb	se lancer (à notre poursuite)	--	verb	(hinter uns) her sein	--	sat.
87	go miles and miles	--	--	recórrer moltes milles	--	--	recorrer millas y millas	--	--	parcourir bien des milles	--	--	viele Meilen weit laufen	verb	--
87	come down	--	sat.	davallar	--	verb	bajar	--	verb	descendre	--	verb	bergab (kommen)	--	sat.
87	let's get on!	--	sat.	apa, endavant!	--	sat.	de modo que en marcha!	--	--	allons!	--	--	gehen wir weiter!	--	sat.
87	go back	--	sat.	tornar-se'n	--	verb	volver	--	verb	retourner	--	verb	zurückgehen	--	sat.
87	trudge on	verb	sat.	a caminar toquen	verb ≠	--	marchar sin descanso	verb + sat.	--	poursuivre notre chemin	-- ≠	--	weiterstapfen	verb	--
87	go on	--	sat.	avançar	--	verb	marchar	verb	--	dans leur marche	--	--	marschieren	verb	--

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANÇÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
88	go on and on	--	sat.	seguir sempre endavant	--	sat.	caminar y caminar	verb	--	poursuivre toujours plus avant	--	sat.	laufen und laufen	verb	--
88	go down	--	sat.	baixar	--	verb	bajar	--	verb	descendre	--	verb	an den Abstieg machen	--	sat.
88	roll away from one's feet	verb	sat.	rodolar sota llurs peus	verb	sat.	rodar cuesta abajo	verb	sat.	rouler sous leurs pieds	verb	--	rollen unter ihren Füssen weg	verb	sat.
88	go (clattering) down	geru ndi	sat.	saltar avall (amb grans patacades)	verb + sat.	sat.	bajar (ruidosamente)	sat.	verb	descendre (avec fracas)	sat.	verb	hinterdrein poltern	verb	sat.
88	slither	verb	--	relliscar	verb	--	deslizar	verb	--	glisser	verb	--	rutschen	verb	--
88	roll	verb	--	rodolar	verb	--	rodar	verb	--	rouler	verb	--	kullern	verb	--
88	bound off (crashing down)	verb	sat.	caure (xocant amb)	geru ndi	verb	desprenderse (que rebotaron)	sat.	verb	s'en aller (en bondissant)	geru ndi	sat.	sich lösen (und krachen) bergab	verb.	sat.
88	slide away	verb	sat.	esllavissar-se muntanya avall	verb	sat.	descender	--	verb	débouler (rodar cuesta abajo)	verb	verb	rutschen	verb	verb
88	slipping	verb	--	que saltaven	verb ≠	--	deslizarse	verb	--	rouler	verb	--	drängen	verb	--
88	slide into	verb	sat.	anar a parar a	--	sat.	deslizarse hacia	verb	sat. ≠	glisser dans	verb.	sat.	hinein rutschen	verb	sat.
88	swing into	verb	sat.	enfilarse	verb ≠	verb	balancearse	verb	-- ≠	s'élancer dans (abalanzar)	verb	sat.	klettern	verb ≠	verb

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
88	come down	--	sat.	baixar	--	verb	descender	--	verb	descendre	--	verb	vorankommen	---	sat.
88	turn aside	--	verb + sat.	girarem	--	verb	--	--	--	--	--	--	abbiegen	--	verb + sat.
88	(turn) out of the path	--	verb + sat.	i sortirem del camí	--	verb	dejar el sendero	--	verb	s'écarter par là du chemin	--	verb	zur Seite (biegen)	--	verb + sat.
88	they limped along	verb	sat.	tot ranquejant tiraren endavant...	geru ndi	sat.	cojeando	geru ndi	--	clopiner	verb	--	humpeln weiter...	verb	sat.
88	(limped) down	verb	sat.	tot baixant	--	verb	bajaban	--	verb	sur les pentes	--	sat.	zu den Hängen	--	sat.
88	push through	--	sat.	obrir-se pas	--	--	abrirse paso	--	--	se frayer un chemin	--	--	durchpflügen	--	sat.
89	marching along	verb	sat.	progressar	-- ≠	verb.	marchar	verb	--	marcher	verb	--	schritten	verb	--
89	come (suddenly) to	--	verb + sat.	arribar (sobtadament) a	--	verb	salieron (de pronto) a	--	verb ≠ + sat.	arriver soudain a	--	verb + sat.	plötzlich kommen auf	--	verb + sat.
89	escaping goblins (to be caught by wolves)	--	verb.	escapar dels goblins(per anar a caure entre els llops)	--	verb	salir de trasgos (para caer en lobos)	--	verb .	échapper aux gobelins (pour être atrapés par les loups)	--	verb	den Orks entkommen (von der Wölfen geschnappt)	--	sat.
89	out of the frying- pan	--	sat.	fugir del foc	--	verb .	de la sartén	--	sat.	tomber de Charybde	--	verb .	aus der Pfanne	--	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
89	into the fire	--	sat.	i caure a les brases	--	verb	al fuego	--	sat.	en Scylla	--	sat.	ins Feuer	--	sat.
89	up the trees	--	sat.	enfileu-vos als arbres	verb	verb	a los árboles	--	sat.	dans les arbres	--	sat. ≠	auf die Bäume	--	sat.
89	run to	verb	sat.	córrer cap a	verb	sat.	correr hacia	verb	sat.	courir aux	verb	sat.	rennen zu	verb	sat.
89	swarm up	verb	sat.	pujar-hi	--	verb	escapar trepando	geru ndi	geru ndi	y grimper	verb	verb	hinaufklettern	verb	sat.
89	up they went (as high as)	--	sat.	pujaren (amunt amunt)	--	verb	subieron (muy alto)	--	verb	monter (aussi haut que)	--	verb	steigen (so hoch hinauf wie)	--	verb
90	swarm up	verb	sat.	pujar	--	verb	estaban más cómodos en	--	≠	grimper	verb	verb	hinaufhangeln	verb	sat.
90	get into (any) tree	--	sat.	(no) pujar a cap arbre	--	verb	(no) subir a ningun árbol	--	verb	monter à (aucun) arbre	--	verb	auf (keinen) Baum hinauf kamen	--	sat.
90	scuttling about from trunk to trunk	verb	sat.	corria d'un tronc a un altre	verb	sat.	corría de un tronco a otro	verb	sat.	courait d'un tronc à l'autre	verb	sat.	von einem Stamm zum andern hoppeln	verb	sat.
90	down tunnels	--	sat.	baixar-lo als túnels	--	verb	túneles abajo	--	sat.	le long des tunnels	--	sat. ≠	in Stollen runter	--	sat.
90	and up trees	--	sat.	i pujar-lo als arbres	--	verb	y árboles arriba	--	sat.	ou en montant aux arbres	--	verb	und auf Bäume rauf	--	sat.
90	climb down (to the bottom)	--	sat.	baixar (fins a la darrera branca)	--	verb	descender (a la rama más baja)	--	verb	descendre (jusqu'à la...)	--	verb	(bis zum untersten Ast) hinabklettern	verb	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
90	climb out of the tree	--	sat.	saltar a terra	verb	sat.≠	bajar realmente del árbol	--	verb + sat.	descendre jusqu'à terre	--	verb + sat.	von dem Baum herunter steigen	verb	sat.
90	scramble up (his back)	verb	sat.	pujar (a l'esquena)	--	verb	se le trepase (a la espalda)	verb	verb	grimper (sur son dos)	verb	verb	hochkrabbeln	verb	sat.
90	trotted (hauling) into the clearing	verb	sat.	assaltar la clariana (udolant)	--	verb ≠	irrupieron (aullando) en el claro	--	verb ≠	débouchèrent, (hurlant), dans la clairière	--	verb ≠	(heulend) auf die Lichtung traben	verb	sat.
90	clamber off	verb	sat.	saltironejar de	verb	sat.	tregar de los hombros	verb	sat.	grimper de	verb	sat.	von ... strampeln	verb ≠	sat.
90	(clamber) into	verb	+ sat.	enfilarse a	verb	verb	(tregar) a las ramas	verb	verb + sat.	(grimper) dans	verb	verb + sat.	ins ... (strampeln)	verb ≠	sat.
90	jump	verb	--	saltar	verb	--	saltar	verb	--	bondir	verb	--	springen	verb	--
91	climb trees	--	verb	grimpar als arbres	verb	verb	tregar a los árboles	verb	verb	grimper aux arbres	verb	verb	auf Bäume klettern	verb	verb + sat.
91	go (and seat)	--	--	aplegarse (asseguts)	--	--	ir (a sentarse)	--	--	aller (s'asseoir)	--	--	hinauslaufen und sich niederlassen	--	sat.
91	march to war	--	sat.	anar a la guerra	--	sat.	marchar a la guerra	--	sat.	partir en guerre	--	sat.	in den Krieg ziehen	--	sat.
91	come to meet	--	verb	aplegarse per trobar-se amb	--	--	acudir para reunirse	--	verb	venir pour retrouver	--	verb	um sich mit ... treffen kommen	--	verb
91	make their way back into	--	sat.	obrir-se camí terra endins	--	sat.	venir allí desde	--	verb	revenir	--	verb	dorhin vordringen	--	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
92	come upon	--	sat.	caure sobre	--	verb	caer sobre	--	verb	tomber sur	--	verb	überfallen	--	verb + sat.
92	go away	--	sat.	allunyar-se	--	verb	alejar-se	--	verb	s'en aller	--	verb	abziehen	--	sat.
92	come down from	--	sat.	arribar des de	--	sat. ≠	venir bajando de	--	gerundi	descendre de	--	verb	herabkommen von	--	sat.
92	climb	--	verb	enfilarse	verb	verb	trepar	verb	verb	grimper	verb	verb	klettern	--	verb
92	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	être tiré d'affaire	--	--	entkommen sein	--	sat.
92	leaping to and fro	verb	sat.	donar bots a una banda i una altra	verb	sat.	saltar de un lado a otro	verb	sat.	bondir de-ci, de-là	verb	sat.	hin und her rasen (córren)	verb ≠	sat.
92	leap	verb	--	botar	verb	--	saltar	verb	--	sauter	verb	--	springen	verb	--
92	rush round and round	verb	sat.	córren donant voltes i més voltes	verb	sat.	lanzarse dando vueltas y vueltas	verb	sat.	se ruer tout autour du rond	verb	sat.	im Kreis herum rasen	verb	sat.
93	roll over	verb	sat.	rodolar per terra	verb	--	revolcarse	verb	--	se rouler	verb	--	herumwälzen	verb	sat.
93	roll over and over	verb	sat.	no parar de rodolar	verb	--	revolcarse	verb	--	se rouler	verb	--	sich kugeln	verb	--
93	run about	verb	sat.	córren enfollits	verb + partic ipi ≠	--	correr	verb	--	courir de-ci de-la	verb	sat.	umherrennen	verb	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
93	sweep up into the air	verb	sat.	aixecar el vol	--	verb	se elevó en el aire	--	verb	s'élever dans les airs	--	verb	sich schwingen in die Lüfte	--	verb
93	leap up	verb	sat.	enlairar-se	--	verb	saltar	verb	--	s'élancer	--	verb	--	--	--
93	circle (up in the sky)	--	verb + sat.	voleiar en cercles (per dalt del cel)	verb	sat.	volaron en círculos (arriba en el cielo)	verb	sat.	monter en décrivant de grands cercles (dans le ciel)	sat.	verb	(hoch am Himmel) kreisen	--	verb + sat.
93	move (on the ground)	--	--	moure's (pel camp)	--	--	mover-se (allà abajo)	--	--	remuer (sur le sol)	--	--	am Boden (ihn bewegen)	--	--
93	creep down (the hillsides from their gate)	verb	sat.	brollaven (des de llur porta escampant-se muntanya avall)	verb ≠	sat.	arrastrarse (con cautela bajando las laderas)	verb	geru ndi	ramper (le long des pentes)	verb	sat.	(die Berghänge) herunter kriechen	verb	sat.
93	swoop (on them)	--	verb	llençar-s'hi en picat	sat.	verb	precipitarse (sobre ellos)	--	verb	fondre sur eux	--	verb	auf sie herab stossen	verb	sat. ≠
93	fly away	verb	sat.	envolar-se	verb	--	volar	verb	--	s'envoler	verb	--	aufsteigen	verb	sat.
93	come down, down, down	---	sat.	baixant, baixant, baixant	--	verb	bajaron y bajaron y bajaron	--	verb	descendirent, descendirent toujours davantage	--	verb	immer tiefer gehen	--	sat.
94	flee into the forest	--	verb + sat.	córrer pel bosc	verb ≠	-- ≠	huir al bosque	--	verb + sat.	s'être enfuis dans la forêt	--	verb + sat.	in den Wald fliehen	--	verb + sat.
94	leap	verb	--	saltar	verb	--	saltar	verb	--	bondir	verb	--	springen	verb	--

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
94	come running up	geru ndi	verb + sat.	aparèixer corrent	geru ndi	verb	llegar corriendo	geru ndi	verb	accourir	verb	verb	angerannt komen	geru ndi	verb
94	rush round	verb	sat.	començar a córrer amunt i avall	verb	sat.	precipitarse en torno	verb	verb + sat.	se précipiter alentour	verb	verb + sat.	herum laufen	verb	sat.
94	dancing round and round in a circle	verb	sat.	dansar en un cercle	verb	sat.	danzar girando y girando en un círculo	verb	sat.	danser en rond	verb	sat.	wild herum tanzen	verb	sat. ≠
95	fly away	verb	sat.	voleu	verb	--	volad	verb	--	envolez-vous	verb	--	fliegt	verb	verb
95	come down	--	sat.	baixeu	--	verb	bajad	--	verb	descendez	--	verb	kommt runter	--	sat.
95	go away	--	sat.	fora d'aquí	--	sat.	alejaos	--	verb	allez-vous-en	--	verb	verschwindet	--	verb
95	climb	--	verb	enfilarse	verb	verb	trepar	verb	verb	grimper	verb	verb	klettern	verb	verb
95	spring down	verb	sat.	saltar des de	verb	--	saltar y caer	verb	--	sauter de là- haut	verb	--	von hoch springen	verb	--
95	sweep down	verb	sat.	fendre l'aire	verb	--	abalanzarse desde lo alto	verb ≠	sat.	fondre du haut des airs	verb ≠	verb + sat.	von oben herab schweben	verb	sat.
96	sweep back	verb	sat.	voleiar enrere	verb ≠	sat.	abalanzarse de vuelta	verb ≠	sat.	faire demitour	-- ≠	sat.	kehrt machen	-- ≠	sat.
96	came down	--	sat.	fendre en picat	verb	sat.	descender	--	verb	descendre	--	verb	wiederkomen	--	--
96	swoop	--	verb	caure	--	verb ≠	lanzarse	verb	--	fondre	verb	--	senken herab	verb	sat.
96	fly	verb	--	volar	verb	--	volar	verb	--	voler	verb	--	fliegen	verb	--
96	scramble up	verb	sat.	enfilarse	verb ≠	verb	subir trepando	geru ndi ≠	verb + sat	grimper	verb ≠	verb	hinaufklettern	verb	sat.

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
96	up they went	--	sat.	amunt sortiren	--	verb + sat.	arriba fueron	--	sat.	s'élever	--	verb	auffliegen	verb	sat.
96	scatter (far and wide)	--	sat.	escampar-se (per tot arreu)	--	sat.	dispersarse (en los bosques)	--	sat.	se disperser (de tous côtés)	--	sat.	(kreuz und quer) rennen	verb	sat.
96	circle	verb	--	voleiar	verb ≠	--	trazar círculos	--	verb + CD	décrire de vastes circles	--	verb + CD	kreisen	verb	--
96	sweep	verb	--	fendre els aires	verb	--	cernirse	verb	--	--	--	--	herab stossen	verb	sat.
96	spring up	verb	sat.	pujar	--	verb	alzarse	--	verb	s'élançer	verb	verb ≠	empor schiessen	verb	sat.
96	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	échapper	--	verb	entkommen	--	sat.
96	rising (all the time)	--	verb	(sense parar d') enlairar-se	--	verb	elevarse (todo el tiempo)	--	verb	s'élever (toujours davantage)	--	verb	(noch höher) steigen	--	verb
96	come nearer	--	sat.	acostar-se	--	verb	acercarse	--	verb	approcher	--	verb	näher kommen	--	sat.
97	fall onto	--	verb	caure en	--	verb.	caer sobre	--	verb	tomber sur	--	verb	auffallen	--	verb
97	fall off... into	--	verb + sat.	caure de... cap a	--	verb + sat.	caer de... a	--	verb + sat.	tomber de... dans	--	verb + sat.	von... in... stürzen	--	verb + sat.
97	to be off (again)	--	sat.	seguir el seu camí	--	--	irse	--	verb	repartir	--	verb	(wieder) fliegen	--	verb
97	fly away	verb	sat.	marxar volant	geru ndi	verb	partir volando	geru ndi	verb	s'envoler	verb	verb	hinaus fliegen	verb	sat.
97	come back	--	sat.	tornar	--	verb	regresar	--	verb	revenir	--	verb	wieder kehren	--	verb

pàg. orig.	ANGLÈS	MAN	TRA	CATALÀ	MAN	TRA	CASTELLÀ	MAN	TRA	FRANCÈS	MAN	TRA	ALEMANY	MAN	TRA
97	swoop off	verb	sat.	envolar-se	verb ≠	--	lanzarse fuera	verb	sat.	s'élançer dans les airs	verb	--	los rauschen	verb	--
97	fly	verb	--	volar	verb	--	volar	verb	--	voler	verb	--	fliegen	verb	--
97	jump (over a precipice)	verb	sat.	saltar (per sobre un precipici)	verb	sat.	saltar (a un precipicio)	verb	sat.	sauter (par-dessus un précipice)	verb	sat.	(von eine Klippe) sprungen	verb	sat.
99	escape	--	verb	escapar	--	verb	escapar	--	verb	s'échapper	--	verb	entkommen	--	sat.
		69/4	25/ /110		55/15	68/42		53/14	63/46		57/6	76/38		73/3	27/ /99
	No l'indiquen / indiquen els 2	71/2	16/9		75/3	34/2		76/1	42/9		80/1	35/7		67/1	27/11

TOTAL: 142 accions amb desplaçament

82 coincidències entre anglès i alemany pel que fa a manera i trajecte.

65 coincidències entre català, castellà i francès pel que fa a manera i trajecte

48 coincidències entre anglès i català pel que fa a manera i trajecte

55 coincidències entre anglès i castellà pel que fa a manera i trajecte

53 coincidències entre anglès i francès pel que fa a manera i trajecte

En 26 casos coincideixen totes les llengües